

Ko 'etau fa'unga ki he mo'ui lelei mo e ngaahi faingata'a'ia

Mo'ui Lelei 'a e Kakaí

'Oku fakama'unga 'a e tokanga 'a e tafa'aki fakaengāue ki he mo'ui lelei 'a e kakaí ki hono ta'ofi koe mei ha'o puke pea mo tokoni atu ke ke mapule'i fakaekoe pē 'a ho'o mo'ui lelei mo e tu'unga lelei 'a ho'o mo'uí. 'Oku fakahoko 'eni 'o fou 'i he:

- tu'uaki atu 'o e ngaahi tō'onga fakatupu mo'ui lelei – hangē ko 'ení, ta'ofi 'a e ifi tapaká, mo'ui longomo'ui, ma'u ha ngaahi me'atokoni fakatupu mo'ui lelei
- malu'i 'o e mo'ui 'a e kakaí 'aki 'a hono fakapapau'i 'oku hao 'a e vaí mo e me'atokoni meí he mahakí
- ta'ota'ofi ha ngaahi mahaki 'o fou 'i he ngaahi huhu malu'í, ngaahi polokalama sivi pea mo ha ngaahi sēvesi kehe 'oku fo'u ke muimui'i'aki 'a e mo'ui lelei mo e tu'unga lelei 'a e mo'uí
- taukave atu ki ha ngaahi tu'utu'uni ngāue fakapule'anga 'o hangē ko ha ngaahi founa fefononga'aki mo'ui lelei, lao ki he fakataputapai 'o e ifi tapaká, pea mo hono holoki hifo 'o e lahi 'o e ngaahi fai'anga va'inga peti pa'angá mo e ngaahi fakatau'anga kava mālohí
- ngāue ke fakafepaki'i ha to'umahaki fakalotofonua mo fakamāmani-lahi.

Ko e toe mālohi mo toe fakafekau'aki ange 'a e ngaahi ngāue 'oku fakahoko atu ki he mo'ui lelei 'a e kakaí, 'oku 'uhinga ia 'e toe nofo mo'ui lelei fuoloa ange ai 'a e kakaí 'o Nu'u Silá.

Ko e hā 'a e me'a 'oku liliu?

Ko ha Public Health Agency (Va'a Ngāue ki he Mo'ui Lelei 'a e Kakaí) fo'ou 'i loto 'i he Potungāue Mo'uí te ne ma'u 'a e fatongia ki he ngaahi tu'utu'uni ngāue, taumu'a, muimui'i mo e tānaki fakamatata ki he mo'ui lelei. 'E tokoni 'eni ki he fa'unga ngāue ke toe mahino'i lelei ange ai mo ngāue atu ke matatali ha ngaahi me'a 'e ala fakatu'utāmaki ki he mo'ui lelei 'a e kakaí, pea ke fakamu'omu'a 'a e ngaahi fakamo'oní (evidence) 'i he fa'u tu'utu'uni ngāue.

'E fakakau 'i he Health NZ ha sēvesi fakafonua ki he mo'ui lelei 'a e kakaí, 'o fakataha'i 'i ai 'a e ngaahi Public Health Units (Ngaahi 'luniti Ngāue ki he Mo'ui Lelei 'a e Kakaí) lolotonga 'e 12, 'i he malumalu 'o ha sino'i sēvesi fakahoko ngāue fakafonua pē 'e taha. 'E toe lelei ange ai 'a 'ene fakatahataha'i 'a e ngaahi sēvesi ki he mo'ui lelei 'a e kakaí, ngaahi ngāue atu ki ha ngaahi me'a 'e ala fakatu'utāmaki hangē ko e COVID-19 mo e ngaahi to'umahaki mīselé, pea mo e ngaahi kaveinga kehe hangē ko e ifi tapaká.

‘E hiki atu ‘a e Te Hiringa Hauora/The Health Promotion Agency ki he Health New Zealand ‘o hoko ko ha sēvesi ‘e ‘atā atu ki he Health NZ mo e Māori Health Authority fakatou‘osi. ‘Oku ‘uhinga ‘eni ‘e faitatau ma‘u ai pē ‘a e pōto‘i ngāue mo e mataotao ‘oku ‘atā atu ki hono fo‘u mo fakahoko atu ‘o e ngaahi polokalama tu‘uaki ‘o e mo‘ui lelei ‘i he kotoa ‘o e fa‘unga ki he mo‘ui lelei.

‘E fokotu‘u ha kōmiti fale‘i ki he mo‘ui lelei ‘a e kakaí, ke ne ‘oatu ki he Pule‘angá ha fale‘i mataotao mo tu‘u tau‘atāina ki he ngaahi me‘a felāve‘i mo e mo‘ui lelei ‘a e kakaí. ‘E pou pou atu ki he kōmiti ‘a e Public Health Agency.

Ko e hā hono ‘uhinga?

Neongo kuo tāimu‘a fakamāmani-lahi ‘a ‘etau ngāue na‘e fakahoko atu ki he COVID-19, na‘e toe hā mahino mei ai ‘a e ngaahi matavaivaí, tautautefito ‘a e fiema‘u ke toe lelei ange ‘a e fakafekau‘aki mo hono tataki fakafonua ‘a ‘etau ngaahi Public Health Units fakavahe ‘e 12 ‘i he ngāue atu ki ha me‘a ‘oku ala fakatu‘utāmaki ki he kotoa ‘o e fonuá, pea mo e malava ke tufaki atu ‘a e ngaahi founa ngāue ‘oku lelei tahá mo e ngaahi fakalakalaká ki he kotoa ‘o e fa‘unga ki he mo‘ui lelei.

‘Oku malava ke toe lelei ange ‘a hono ngāue‘aki ‘e he‘etau fa‘unga ki he mo‘ui lelei mo e ngaahi faingata‘a‘iá, ‘a e ngaahi me‘a ‘oku tau ‘ilo fekau‘aki mo e mo‘ui ‘a e ngaahi fa‘unga kakai ‘i hotau fonuá, ke ‘ilo mei ai ‘a e founa lelei taha ke tau fakahoko atu ‘aki ‘a ‘etau ngaahi sēvesi ki he mo‘ui lelei. ‘Oku ‘uhinga ‘eni ki hono fakatahataha‘i mai ‘a e ngaahi tefito‘i pōto‘i ngāue ‘o hangē ko e taukei ‘i he ‘analaisó mo e tātaki fakamatalá ki he uhouhonga ‘o e fa‘unga ki he mo‘ui lelei ke ma‘u mei ai ‘a e fakamatala ki hono fo‘u ‘o e ngaahi tu‘utu‘uni ngāué, ngaahi polokalamá mo e ngaahi ngāué. ‘Oku mau toe ‘ilo foki ‘oku fiema‘u ke toe lahi ange ‘a e tokanga ki hono ta‘ota‘ofi ‘o e ngaahi mahakí, pea mo hono fo‘u mo fakahoko atu ‘o e ngaahi sēvesi ‘okú ne tu‘uaki atu ‘a e mo‘ui lelei mo e tu‘unga lelei ‘a e mo‘uí.

‘E fōtunga fēfē ia ‘i he kaha‘u?

‘E toe lahi ange ‘a e tokanga ‘a e fa‘unga ki he mo‘ui lelei mo e ngaahi faingata‘a‘iá ki hono tu‘uaki atu ‘o e mo‘ui lelei mo e tu‘unga lelei ‘a e mo‘uí, ta‘ota‘ofi tōmu‘a ‘o e mahakí pea mo hono fakahoko atu ‘o ha tauhi fakafaito‘o ki he kakai ‘i he ngaahi komiunitií.

‘E toe mālohi ange ‘a hono tataki mo hono fakafekau‘aki ‘o e ngaahi sēvesi ki he mo‘ui lelei ‘a e kakaí ‘i he kotoa ‘o e fa‘unga ngāué, ke fakapapau‘i ‘oku toe mālohi ange ‘a e ngāue fakafonua, fakavahe mo fakakolo ki he ngaahi me‘a ‘e ala fakatu‘utāmaki ki he‘etau mo‘ui lelei. ‘E fakapapau‘i ‘i heni ‘oku hoa mo fe‘unga ‘a e ngaahi ngāue ki he ta‘ota‘ofi mo hono faito‘o ‘o e ngaahi mahakí pea fakakau atu ki ai ‘a e le‘o ‘o e kakaí, kāingá mo e ngaahi komiunitií.

‘E fo‘u ‘a e ngaahi sēvesi fakakoló ke hoa mo e ngaahi fiema‘u ‘a e ngaahi komiunitií, pea palani ia ‘o fakatatau mo ‘enau ngaahi fiema‘u ki he mo‘ui lelei ‘i he kaha‘ú. ‘E ngāue‘aki ha ngaahi tātānaki fakamatala mo ha ngaahi ma‘u‘anga fakamatala kehe ‘i he kotoa ‘o e fa‘unga ngāué, ke fo‘u‘aki ‘a e ngaahi tu‘utu‘uni ngāue mo e ngaahi sēvesi ‘oku toe lelei ange ke ta‘ota‘ofi ‘a e hoko mai ‘a e ngaahi mahakí pea mo muimui‘i ‘a e ngaahi me‘a ‘e ala fakatu‘utāmaki ki he mo‘ui lelei ‘a e kakaí ‘i he ‘ātakaí.

Ko e hā 'a e me'a 'oku hoko mai 'i heni?

'I he ngaahi māhina ka hoko mai, 'e fakahoko ai ha ngaahi palani fakangāue fakaikiiki ange ki he founa 'e ngāue ai 'a e ngaahi fokotu'utu'u fo'ou, pea mo e kau mai 'a e ngaahi komiuniti fakafeitu'u ki hono fo'u 'o e ngaahi sēvesi fakakolo ki he mo'ui lelei 'a e kaka'i, 'o fou 'i he ngaahi vāhenga takitaha. Ko e ngāue ni 'e kau ai ha fengāue'aki mo ha kau mataotao mo ha ngaahi kupu fekau'aki kehekehe.

Fie 'ilo ki ha fakamatala lahi ange?

'Oku 'i ai ha fakamatala lahi ange felāve'i mo e ngāue mo e fakalakalaka 'oku hoko 'i he ngaahi liliu ki he fa'unga ngāue ki he mo'ui lelei 'i he uepisaiti 'a e DPMC 'i he malumalu 'o e ngāue 'a eTransition Unit:

www.dpmc.govt.nz/our-business-units/transition-unit